

мистецтва. Перспективи подальших досліджень – розроблення інтерактивних освітніх платформ, створення віртуальних музичних студій.

Список використаних джерел:

1. Василевська-Скупа Л. П., Слободиська О. А. Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до соціокультурної діяльності засобами інноваційних технологій. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2020. Вип. № 57 С. 53-55.
2. Зузяк Т.П., Білозерська Г. О., Кравцова Н. Є., Сізова Н. С. Технології інтегрованого поліхудожнього навчання майбутніх учителів мистецьких дисциплін. Науковий часопис. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Київ. №87. 2022. С.30-33.
3. Масол Л. М. Мистецька освіта в контексті сучасних освітніх реформ. Київ : Педагогічна думка, 2020. 216 с.
4. Онофрійчук Л. М., Кравцова Н.Є. Художньо-педагогічні технології в музичній освіті: навчально-методичний посібник. Вінниця: ВДПУ. 2021. 197 с.
5. Онофрійчук Л. М., Червоній М. В., Лановенко Н. В., Газінська О.В. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі інтегрованого навчання. Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання. Вип. 4. Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. 2024. С. 60-66.
6. Онофрійчук Л. М., Присяжнюк В. О. Формування ключових компетентностей учнів засобами ІТ-технологій на уроках музичного мистецтва. Мистецтво та освіта в контексті національних традицій та сучасних трансформацій. Зб. наук.-практ. конф. Вінниця: ВДПУ. 2023. С. 211-217.
7. Орлов В. І. Цифрові технології в мистецькому навчанні // Педагогічний процес: теорія і практика. 2022. № 3. С. 58–63.
8. Ростовський О. Я. Методика викладання музичного мистецтва в школі. Тернопіль : Астон, 2019. 304 с.
9. Priadko, O., Aliksiichuk, O., Borysova, T., Chaban-Chayka, S., Onofriichuk, L., & Fedorchuk, V. (2024). The Role of Computer Technologies in Music Teacher Training: Implementing the Humane Education Strategy. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 15(1), 362-376. <https://doi.org/10.18662/brain/15.1/557>
10. Dumchak, I., Kachmar, O., Mochalova, N., Oleksandrenko, K., & Sidorova, I. (2024). Socio cultural factors influencing students' learning experience: a crosscultural study. *Revista Eduweb*, 18(3), 264-275. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2024.18.03.20>

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2025-2.18>

Літкович О.Ф.

голова ЦК музично-теоретичних дисциплін,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист
Бердичівський педагогічний фаховий коледж ЖОР

МЕТОДИКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ОСОБЛИВО ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Анотація. Стаття аналізує роль музичного виховання у забезпеченні гармонійного розвитку та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в інклюзивному середовищі. Підкреслюється терапевтичне та корекційне значення музики для регуляції психоемоційного стану. Охарактеризовано низку дієвих технологій, адаптованих для роботи з ООП, зокрема: здоров'язберезувальні технології (гімнастика, співаночки), логоритміка, пальчикові ігри, методика активного слухання музики (Батії Штраус) та LEGO-терапія.

Ключові слова: інклюзивна освіта, музичне виховання, діти з ООП, музикотерапія, логоритміка, корекційні технології, LEGO-терапія.

Abstract. The article analyzes the role of musical education in ensuring the harmonious development and socialization of children with special educational needs (SEN) in an inclusive environment. The therapeutic and corrective significance of music for regulating psycho-emotional state is emphasized. A number of effective techniques adapted for working with SEN children are characterized, specifically: health-saving technologies (gymnastics, singing games), logorhythmics (speech-rhythmics), finger games, the method of active music listening (Batiya Strauss), and LEGO-therapy.

It is proven that the complex application of these methods contributes to the successful integration of children into society and the realization of their creative potential.

Keywords: inclusive education, musical education, children with SEN, music therapy, logorhythmics, correctional technologies, LEGO-therapy.

Знедолена природою дитина не повинна знати,
що вона малоздібна, що в неї слабкий розум, слабкі сили.

Виховання такої дитини повинно бути
у сто разів ніжнішим, дбайливішим, чуйнішим.

В. О. Сухомлинський

Науковці та педагоги багатьох країн світу дійшли висновку, що включення дітей з особливими освітніми потребами в загальний освітній процес сприяє їхній соціалізації та кращій адаптації до сучасних умов життя.

Навчання дітей з особливими освітніми потребами є одним із найбільш актуальних і значущих викликів сьогодення [10]. Ще з дитинства ця соціальна група скута вузькими соціальними рамками, ізольована від широкого загалу, має постійний психологічний дискомфорт. Існує необхідність у створенні певних умов для їхнього розвитку [8, с.203]. Інклюзивна освіта стає доступною для таких дітей, адже рівний доступ до якісної освіти та навчання за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу – це право кожної дитини (закон України

№ 2541-VIII, який врегульовує питання щодо доступу дітей з особливими потребами до освіти у заклади дошкільної та загально середньої освіти).

Девіз інклюзії – рівні можливості для кожного!

Музика є ефективним засобом суспільної адаптації та необхідним компонентом розвитку і виховання дітей [9]. Музичний розвиток у дитинстві це засіб особистісного розвитку, активізації потенціалу дитини та її соціалізації.

В умовах інклюзивної освіти головне завдання педагога – забезпечити доступність музичної діяльності для кожної дитини, створити атмосферу успіху, підтримки та творчої самореалізації.

Багато видатних педагогів звертали увагу на виховний та терапевтичний вплив музики: як на дорослу людину, так і, особливо, на дитину. Питаннями впливу музики на естетичний розвиток дітей займалися такі педагоги, як Н. Гродзенська, В. Шацька, В. Сухомлинський та багато інших. У вітчизняній науково-педагогічній літературі проблему впливу музики на гармонійний розвиток дитини дошкільного віку вивчали Н. Купріна, І. Малашевська, С. Недериця, Г. Побережна, С. Садовенко та інші.

Усі вони підкреслюють, що музичне мистецтво, окрім естетично-виховного значення, має великі можливості надавати терапевтичний вплив на людину, сприяти зняттю емоційних стресів, регулюванню психічного стану в цілому та гармонізації емоційно-інтелектуального розвитку особистості. Враховуючи безліч наукових підтверджень позитивного впливу музики, на сьогоднішній день вже нікого не потрібно переконувати у важливості музичного розвитку дітей. «Вона (музика) – найкращий вихователь дитини. Саме вона здатна цілеспрямовано формувати її психіку з самого раннього віку. Здоров'я психіки дитини – завдаток і її фізичного здоров'я» [3, с.9].

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному аналізі ролі, значущості та ефективності сучасних музично-педагогічних і корекційних технологій (включно з логоритмікою, активним слуханням музики та LEGO-терапією) у процесі гармонійного розвитку, соціалізації та інтеграції дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Методики та технології – це процес в дії, що забезпечує активність і різноманітність розумової і практичної діяльності дітей інклюзивних груп у процесі освоєння музичного матеріалу.

Корекційні, здоров'язбережувальні та розвивальні технології відіграють надзвичайно важливу роль у музичному розвитку дітей з ООП, оскільки поєднують педагогічний, психологічний та терапевтичний вплив музики на дитину. Важлива ланка в педагогічній діяльності педагога є здоров'язбережувальні технології, які забезпечують комфортне освітнє середовище, допомагають розвивати дихальну, голосову, моторну координацію, що важливо для дітей із порушенням мовлення, слуху, руху;

підтримують оптимальний рівень працездатності завдяки чергуванню активних і спокійних видів діяльності; знижують психоемоційне напруження, формують позитивний емоційний стан через музику, рух і гру.

Насамперед, це валеологічні пісеньки-співаночки. Валеологічна співаночка – це коротка пісенька або музично-рухова вправа, головною метою якої є формування позитивного ставлення до власного здоров'я через емоційно привабливі форми: пісні, ігри, рухи та спів. Особливу роль відіграє правильний підбір голосових вправ, у тому числі валеологічних пісеньок, з яких починаються всі музичні заняття [11]. Такі пісеньки сприяють розвитку музичних і рухових здібностей, формуванню ціннісного ставлення до власного здоров'я, створення емоційного позитивного середовища на заняттях, реалізує інклюзивний підхід, адже співаночки доступні для всіх дітей, незалежно від рівня розвитку.

Дихальна та артикуляційна гімнастика – це технологія, яка сприяє розвитку дихальної системи та співочих здібностей дітей, тренує м'язи мовного апарату, розвиває музичну пам'ять, що допомагає запам'ятовувати тексти пісень, а також увагу та почуття ритму. Вона розвиває дихальний апарат, м'язи грудної клітини, діафрагми та покращує контроль повітряного потоку.

Елементарні дихальні вправи, як-от: «Надуй кульку», «Подуй на пір'їнку», «Свічка», «Метелики», допоможуть дітям оволодіти правильним розумінням регуляції потоку повітря, який вони з часом будуть використовувати під час співу. Артикуляційні вправи дозволяють розвинути рухливість органів артикуляції (губ, язика, щік, нижньої щелепи), необхідну для чіткого мовлення, правильного звукоутворення і вокальної дикції.

До активних розвивальних технологій відносяться пальчикові ігри. Пальчикові ігри – це комплекс спеціально розроблених ігрових вправ, що передбачають синхронне поєднання рухів пальців і кистей рук із музичним супроводом, ритмом, словом та співом. Вони є важливою частиною музично-педагогічної роботи з дітьми з ООП, оскільки сприяють не лише музичному, а й мовленнєвому, емоційному та пізнавальному розвитку; рухи пальців стимулюють роботу кори головного мозку, зокрема ділянки, що відповідають за мовлення, мислення, увагу. Це особливо важливо для дітей із затримкою психомовленнєвого розвитку чи СД; виконуючи рухи під музику або в ритмі вірша, діти намагаються співвідносити звук та рух, що є основою музичного розвитку; пальчикові ігри допомагають дитині відчувати темп, метр, динаміку, розвивають координацію «рука-слух-слово», допомагають дитині відчувати музичну фразу, ритм, акценти, формувати слухову увагу, пам'ять, розвивати відчуття музичної форми.

Логоритміка є однією з важливих технологій впливу на мовленнєвий апарат дитини. Недоліки звуковимови можуть призвести до відхилень у розвитку таких психічних процесів, як пам'ять, мислення, уява, а також

спровокувати формування комплексу неповноцінності, що виражається у труднощах спілкування. Логоритміка – це форма активної терапії, метою якої є подолання мовленнєвих порушень через розвиток сфери дитини в поєднанні зі словом, ритмом і музикою. Головною метою цієї методики є нормалізація рухових функцій та мови, зокрема дихання, голосу, ритму, темпу і мелодико-інтонаційної сторони мовлення. Основне завдання цих ігор – ритмічне виконання віршованого тексту, узгоджене з відповідними рухами. При підборі практичного матеріалу для міні-логоритмічних занять доцільно широко використовувати українську народну творчість. Український фольклор надає безліч зразків чудових дитячих пісень, повчальних співаночок, чистомовок, приказок, загадок, забавляночок, хороводів і дитячих музичних ігор.

Один із корекційних методів впливу на музичний розвиток дітей, який активно запроваджується на практиці – активне слухання музики, за методикою відомого ізраїльської педагогині Батії Штраус. Це сучасна методика, що розвиває музичність, емоційність та творчу активність дітей шляхом активного слухання музики. Підхід Батії Штраус об'єднує ідеї Орфа, Жака-Далькроза і Кодая, проте вирізняється унікальною структурою, адаптованою для дітей різного віку та підготовки. Система передбачає активну участь дітей у процесі слухання музики. Це досягається через рухи, співи, примітивний супровід (на інструментах Орфа), використання вокальних реплік, ігри-драматизації та малювання. Слухання стає діяльністю, що одночасно залучає тіло, емоції, інтелект і фантазію [7].

LEGO-конструктор є важливим засобом, який допомагає втілити принцип «навчання через гру» для дітей з ООП. Взаємодія з набором шести різнокольорових цеглинок стимулює тренування пам'яті, розвиток моторики та формування творчого мислення [3, с. 94].

Конструктор LEGO доцільно застосовувати в таких видах музичної діяльності, як: слухання музики, співи, ігри під вокальний чи інструментальний супровід, а також танцювальні рухи. Однак, працюючи з дітьми з ООП, важливо враховувати, що музика виконує не лише виховну, а й корекційно-розвивальну функцію. Застосування конструктора LEGO в інклюзивному середовищі допомагає зробити ці заняття більш захоплюючими і пізнавальними.

Технології музичного виховання в інклюзивному середовищі – потужний інструмент гармонійного розвитку, що сприяє соціалізації, творчому самовираженню та інтеграції дітей з ООП.

Музичне виховання забезпечує духовний, емоційний і соціальний розвиток. Синергія методик Орфа, музикотерапії, логоритміки, активного слухання, пальчикових ігор, дихальної гімнастики та LEGO-терапії створює комплексні умови для становлення особистості, розкриття потенціалу й формування позитивного світосприйняття.

Отже, розглядаючи головні методики та технології музичного навчання і виховання дітей із ООП у сучасному світі, можемо підсумувати, що особливість цих технологій полягає в акцентуванні уваги на таких аспектах: музичне виховання, в основі якого лежить принцип колективного музикування, а також збагачення дітей знаннями та інноваційними досягненнями.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція) URL: <http://osvita.kr-admin.gov.ua> (дата звернення: 18.10.2025)
2. Бондар Л., Гуцол С. LEGO-конструювання в освітньому процесі різновікової групи. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014 р. №2. С. 19–20.
3. Гончарова С. Інноваційні технології в музичному вихованні дошкільників. URL: http://dnz.ucoz.net/blog/goncharova_s_innovacijni_tekhnologiji_v_muzichnomu_vikhovanni
4. Методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу для дітей з особливими потребами (вступ в інклюзію). Навчально-методичний центр освіти м. Львова. 2013.
5. Малашевська І. А., Демидова С. А. Програма «Веселкова музикотерапія: оздоровчо-освітня робота з дітьми старшого дошкільного віку». Тернопіль: Мандрівець, 2015. 42 с.
6. Недериця С. Музична терапія як засіб лікувального та розвивального впливу на дітей. *Музичний керівник*. 2011. №5. С.4–9.
7. Програма розвитку дитини від 2-6 років та методичні рекомендації Безмежний світ гри з LEGO. Київ, 2016.
8. Сідорова, І., Брацішевська, Т. Теоретичні основи формування естетичної культури школярів з особливими потребами засобами мистецтва. *Українське мистецтво у світовому культурному просторі: історія, сучасність та перспективи розвитку*: збірник наукових праць / Лазаренко Н.І. (голова) та ін. [Електронний ресурс]. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2025. 199–202.
9. URL:<https://google.com/url?sa=D&q=https%3A%2F%2Fnaurok.com.ua%2Fmuzika-u-roboti-z-ditmi-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-185326.html> (Дата звернення 11.11.2025 р.)
10. URL:<https://google.com/url?sa=D&q=https%3A%2F%2Fmyhaylivka.lbd-osv.gov.ua%2Fnews%2F11-53-48-15-10-2019%2F> (Дата звернення 11.11.2025 р.)
11. URL:https://google.com/url?sa=D&q=https%3A%2F%2Fdnz.ucoz.net%2Fblog%2Fgoncharova_s_innovacijni_tekhnologiji_v_muzichnomu_vikhovanni_doshkilnikov%2F2014-02-04-28 (Дата звернення 11.11.2025 р.)
12. URL:<https://www.calameo.com/books/004606231a9d15636835e> (Дата звернення 11.11.2025 р.)